

dCIDOB 103.

L'Equador, de la inestabilitat crònica a la confiança?

Ruralitat i pobresa a l'Equador.

Ruralitat i pobresa a l'Equador

L'Equador és un país de més de 13 milions d'habitants que es distribueix en quatre zones ben diferenciades: la costa, la serra, l'Amazònia i les illes Galápagos. Aquesta diversitat orogràfica és similar a la que s'observa en països veïns com el Perú, però a diferència d'aquest, els nivells de desenvolupament social i econòmic no es troben tan marcadament associats a aquesta realitat geogràfica. En el cas de l'Equador la correspondència –tal com assenyalava l'Informe sobre Desenvolupament Humà de l'Equador de 2001– té més a veure amb la proporció de població rural present a cada província –un 36% del total del país– de manera que les que presenten un percentatge més alt de població rural tendeixen a presentar pitjors indicadors de desenvolupament.

Context regional i pobresa desigual

D'entrada, però, cal fer algunes consideracions sobre el nivell de desenvolupament tant en el context andí com dins de la regió sud-americana.

En el gràfic 1 es pot observar que l'Equador, el quart país amb menor població de la regió, presentava el 2004 una esperança de vida de 74,5 anys només superat pels tres països més desenvolupats del continent, sempre segons el PNUD: Xile, Uruguai i Argentina. Una situació que contrasta molt amb la penúltima posició que ocupa –l'última li correspon a Bolívia– pel que fa al seu PIB per càpita. El tercer indicador –no representat aquí– que conforma l'Índex de Desenvolupament Humà (IDH), l'educació, també és clarament negatiu per a l'Equador, ja que aquest país ocupa la penúltima posició entre els països veïns, per davant només de Paraguai, malgrat que amb un valor superior al de països com Turquia o Malta. Tot plegat atorguen a l'Equador un IDH de 0,772 que és un valor lleugerament per sobre la mitjana mundial (0,743), i que el situen a la posició 89 del rànquing mundial, al bell mig de la llista dels 177 països que analitza el PNUD.

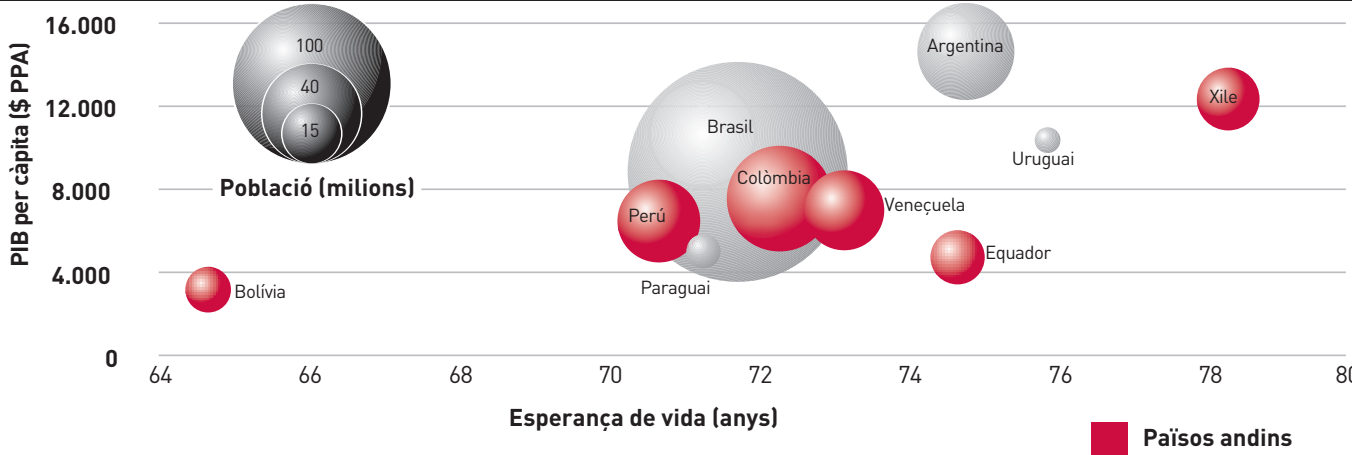
Tanmateix, però, aquesta situació de país amb un nivell de desenvolupament mitjà amaga una desigualtat interna molt gran, característica també present en altres països de la regió. Segons el Banc Mundial, el 10% més ric de la població consumeix o té uns ingressos 45 cops superiors als del 10% més pobre, de manera que la pobresa esdevé un factor clau del desenvolupament –o subdesenvolupament– del país.

Altres indicadors corroboren l'alt nivell de pobresa de la societat equatoriana: segons l'informe d'octubre de 2007 *Las condiciones de vida de los ecuatorianos* de l'Instituto Nacional de Estadística y Censo, amb dades de 2006, el 12,8% de la població equatoriana viu en la indigència, i el 38,3% és pobre. L'informe, realitzat a partir d'enquestes, assenyalava que el 15% dels enquestats no va tenir prou aliments per alimentar la seva família les dues setmanes anteriors a l'enquesta i el 28% va tenir dificultats per pagar el menjar durant el mateix període.

El 66,7% dels equatorians consideren que la seva llar és pobre i el 89% assenyalava que la seva situació ha empitjorat després de la dolarització. Pel que fa als habitatges, el 25% presenten deficiències qualitatives i el 40% tenen deficiències de serveis (aigua, llum o sanejament). El 78,6% de la població equatoriana no té cobertura de salut. Respecte de l'ocupació, malgrat que l'atur afecta un moderat 8,8% de la població, en realitat el 64,2% dels equatorians estan subocupats, és a dir, tenen feina però els seus ingressos no arriben al salari mínim vital.

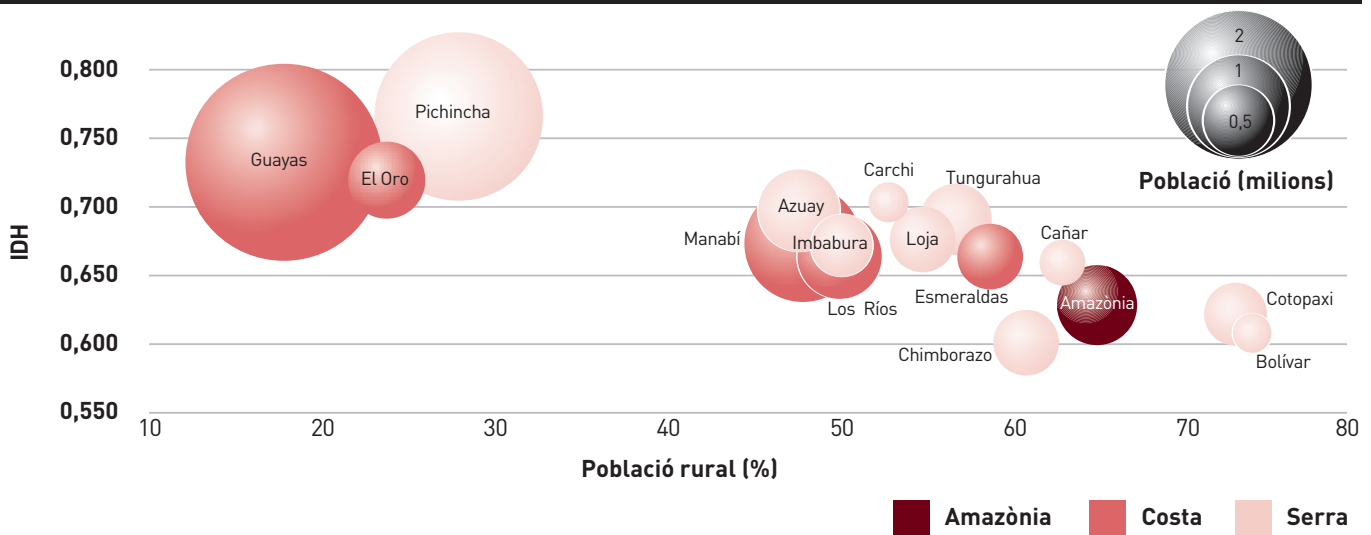
La greu crisi econòmica que va patir el país a finals de la dècada dels noranta ha marcat la situació social actual del país. Els índexs de pobresa i les dades sobre la migració a l'estranger mostren el seu impacte sobre la població. S'han accentuat les diferències socials, i el balanç ha estat especialment desfavorable per a la població femenina i, sobretot, a les regions rurals del país.

Gràfic 1. Població, salut i poder adquisitiu a Amèrica del Sud (2004)

Elaboració pròpia. Font: Informe sobre Desenvolupament Humà, 2007/08. PNUD

Gràfic 2. Població i Índex de Desenvolupament Humà (IDH) (2001)

Elaboració pròpia. Font: Informe sobre Desenvolupament Humà de l'Equador. PNUD, 2001.

L'eix rural-urbà

Si ens centrem en la polaritat rural-urbana, l'eix que sembla determinar més el grau de desenvolupament a les diferents províncies equatorianes, i a partir de l'anàlisi de les dades de l'informe del PNUD de 2001, que no inclou la província insular de les Galápagos, podem observar (gràfic 2) com les tres províncies més desenvolupades, Pichincha, Guayas i El Oro són les que, de forma més definida presenten percentatges de població rural més baixos: 28%, 18% i 24%, respectivament. L'elevada proporció de població urbana d'aquestes províncies s'explica per la gran concentració d'activitat econòmica a les seves tres capitals: Quito, capital del país, a la província de Pichincha; Guayaquil, ciutat més poblada de l'Equador a Guayas; i Machala a El Oro.

Per contra, les províncies amb major percentatge de població rural, Bolívar (74%), Cotopaxi (73%) i l'Amazònia (65%) –aquesta darrera és l'agrupació amb què l'informe presenta de

forma conjunta les províncies de Morona Santiago, Napo, Orellana, Pastaza, Sucumbíos i Zamora Chinchipe– posseeixen els pitjors valors d'IDH del país, només per damunt de Chimborazo, també amb una elevada ruralitat del 61%.

Un dels aspectes que també es constata al gràfic, comentat prèviament, és el fet que no hi ha una relació directa entre el nivell de desenvolupament i la pertinença majoritària de la província a una de les zones geogràfiques esmentades. Així, doncs, Pichincha, província de la serra, ostenta el valor més alt d'IDH, seguida de Guayas i El Oro, totes dues costaneres; però també pertanyen a la serra les tres províncies amb menor IDH. En el cas de l'Amazònia es fa difícil parlar d'una tendència clara ja que no existeixen les dades separades per províncies, i l'agrupació emprada en l'anàlisi podria amagar desigualtats similars a les de les altres dues regions; tot i això, sembla bastant clar, a partir dels resultats, que el nivell general de desenvolupament de les províncies d'aquesta regió és molt baix.

Amb l'intent d'aprofundir en la descripció de la polaritat entre el món rural i urbà, s'han comparat les tres províncies amb un percentatge més alt de població urbana –Guayaquil, El Oro i Pichincha– amb les tres en què la població rural és dominant percentualment –Bolívar, Cotopaxi i l'Amazònia.

Per als indicadors i índexs comparats (gràfics 3-6) es pot veure com la mitjana del país separa clarament els dos grups de províncies, i deixa les urbanes amb valors per damunt de la mitjana i les rurals per sota. Pel que fa a l'esperança de vida, la regió de l'Amazònia ofereix el valor més baix, 59,6 anys, molt per sota del de la resta de províncies i similar al que, el mateix any, tenien països com Nepal, Iemen, Pakistan o Bangladesh.

En canvi crida l'atenció que l'índex de nivell educacional –obtingut a partir de l'índex d'alfabetització i de la taxa de matriculació als diferents nivells educatius– és força alt a l'Amazònia, malgrat que per sota de la mitjana, però en tot cas força superior al presentat a les dues altres regions de dominància rural. El valor de Cotopaxi és l'equivalent al de països com Algèria, Síria o Hondures.

L'indicador de consum econòmic mostra, a més a més de les esmentades diferències entre els dos grups, una situació altre cop lleugerament més favorable a la regió amazònica respecte de les altres dues províncies rurals.

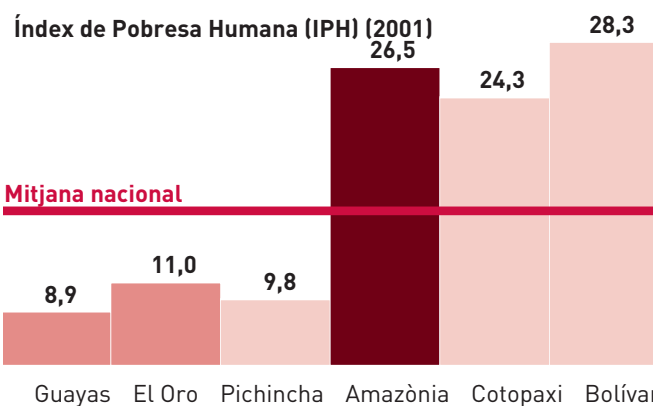
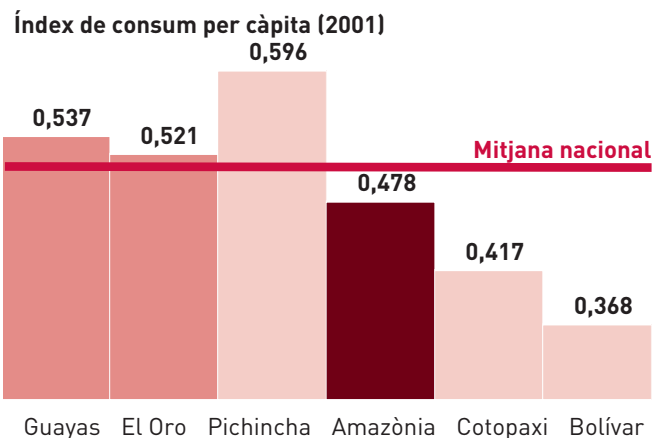
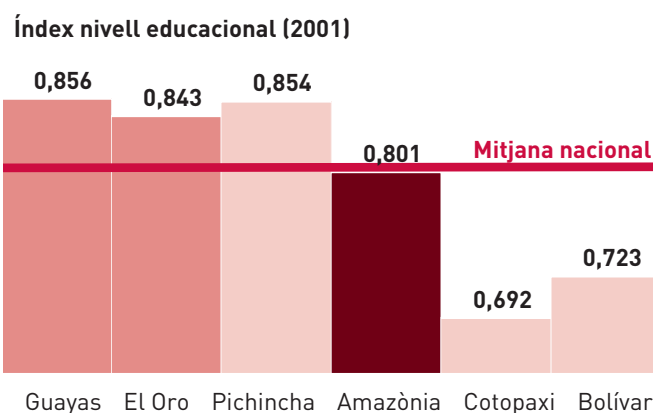
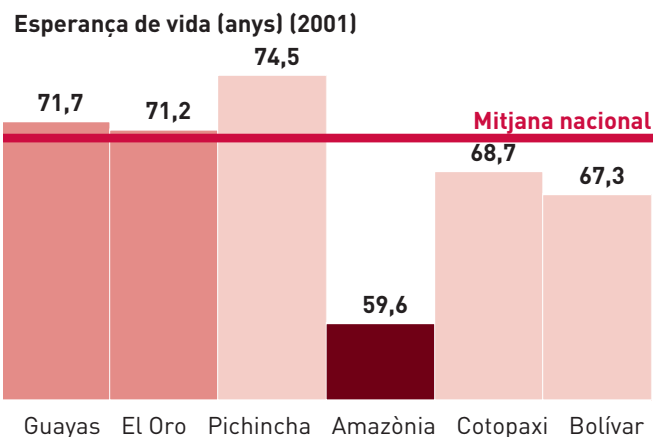
Finalment, l'Índex de Pobresa Humana (IPH), que mesura les privacions de la població en l'obtenció d'una vida llarga i saludable, coneixements i un nivell de vida digne, és possiblement el diferenciador més gran entre les diferents regions. La relació és, com a mitjana, de 2,7; és a dir, que les províncies més rurals tenen un nivell de pobresa 2,7 cops superior al de les províncies urbanes. Si es compara Bolívar amb Guayas aquesta relació arriba a ser de 3,2. L'IPH regional de Bolívar és més negatiu que alguns valors nacionals de països menys desenvolupats que l'Equador com Myanmar o Ghana.

Amb aquestes dades a la mà que mostren l'accentuació de les desigualtats entre els equatorians de ciutat i els que viuen al camp, no és estrany que s'hagi donat al llarg dels darrers anys una migració cap a la ciutat i un consegüent abandonament del món rural. Una de les principals conseqüències d'aquest procés migratori intern és la creació de nous barris urbano-marginals a les rodalies de ciutats com Guayaquil o Quito, on les condicions són indignes i on solen concentrar-se grans borses de pobresa. Paral·lelament s'han donat migracions cap a l'exterior –bàsicament als Estats Units i Europa– a la recerca d'una vida més digna que, en molts casos, a raó de les dades presentades, es fa difícil d'aconseguir al propi país.

Fonts

Informe sobre Desenvolupament Humà 2003 i 2007/08, PNUD
 Instituto Nacional de Estadística y Censos del Ecuador (INEC):
 www.inec.gov.ec
 World Development Indicators (WDI) 2007, Banc Mundial

Gràfics 3-6. Món rural-món urbà

Font: VI Censo de Población (2001) Instituto Nacional de Estadística y Censos (INEC) www.inec.gov.ec; Enciclopèdia Britànica. Informe sobre Desenvolupament Humà de l'Equador, 2001. PNUD.